

Dr. Dragoș Ursu,
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

**DESTINUL POST-CARCERAL
AL PĂRINTELUI IOAN IOVAN,
ÎN CONTEXTEL RECALIBRĂRII RELAȚIILOR
STAT-BISERICĂ ÎN PERIOADA
REGIMULUI CEAUȘESCU ***

***Abstract:** Using memorialistic and documentary sources (files from the archive of the former Securitate and the Department of Cults), the study aims to analyse the anti-Christian repressive policies of the communist regime in Romania in the context the recalibration of the relations between the political power and the Orthodox Church, throughout the 4 decades of communism. The starting point of the analysis comes from the biography of priest Ioan Iovan (1922-2008), one of the "exceptional" figures of anti-communist memory; he was the priest-confessor of a monastery (Vladimirești, Galați) that asserted itself as a centre of Christian resistance against communism. The anti-communist intransigence of priest Ioan Iovan, as well as his theological practices brought him into conflict with the church authorities, who regarded him with suspicion, precisely because his stance affected the fragile balance that the Church hierarchs were trying to maintain in relationship with the state. Iovan was arrested in 1955 and sentenced to forced labour for life, while the Vladimirești Monastery was abolished by the regime. Throughout his detention, he continued to be the ferment of religious life in the prisons he transited, strengthening the Christian dimension of the prisoners' moral resistance in prison. After his release from prison in 1964, he continued to perform religious service clandestinely, keeping in touch with the former nuns of Vladimirești, an activity that attracted reprisals from the regime, leading him to be imprisoned for two more times during the 1970s, a time when the Ceaușescu regime claimed*

*Articolul este în curs de publicare (2025), sub titlul „Biographies of Christian Resistance in Communist Romania. Priest Ioan Iovan and the Context of the Recalibration of Relations between the Romanian Communist Regime and the Romanian Orthodox Church”, în: volumul conferinței internaționale *Churches and Religious Associations Behind the Iron Curtain: Part One: 1945-1956*.

that Romania had no more political prisoners. In the end, he managed to be even be reaccepted within monasticism, not without constant suspicion directed against him, without the right to perform religious service, and being constantly tracked by the Securitate until the fall of the communist regime.

Keywords: *Church in Ceaușescu era, post-carceral destinies, repression of religion*

Articolul de față își propune să exploreze relația dintre statul comunist și Biserica Ortodoxă Română începând cu anii '60, având ca studiu de caz biografia preotului Ioan Iovan, fost deținut politic în România comunistă. Cazul preotului Ioan Iovan este deosebit de relevant, deoarece el a fost reprimat atât de autoritatea politică prin diverse condamnări, cât și de Biserică, prin caterisirea sa, din cauza pozițiilor sale teologice care intrau în conflict cu viziunea oficială a Bisericii Ortodoxe. Acest caz este cu atât mai semnificativ cu cât cele două presiuni, din partea statului și a Bisericii, se întâlnesc în figura sa, una profund anticomunistă și care a înțeles că cea mai puternică rezistență împotriva regimului comunist era cea de natură spirituală.

Pentru a înțelege biografia preotului Ioan Iovan în perioada comunistă este necesar să aprofundăm noua realitate politică în care Biserica a trebuit să funcționeze, respectiv impactul pe care l-a avut instalarea regimului comunist asupra Bisericii Ortodoxe Române. Trebuie să analizăm politica religioasă a regimului comunist și modul în care statul s-a raportat la Biserica Ortodoxă Română de-a lungul perioadei comuniste, de la supraveghere și control strict, la acțiuni represive directe, precum cele de la începutul anilor '50 și de după revoluția din Ungaria. Este important să examinăm evoluția acestor relații după anul 1964, după eliberarea preoților din detenție și pe parcursul întregii perioade comuniste.

În același timp, biografia preotului Ioan Iovan este cu totul specială, deoarece ea privește modul în care Biserica Ortodoxă Română a fost nevoită să gestioneze rezistența anticomunistă a clericilor săi. Cazul preotului Ioan Iovan este semnificativ, mai ales în comparație cu destinele celorlalți clerici, foști deținuți politici. Într-o majoritate covârșitoare, aceștia au reușit să se reintegreze după eliberarea din detenție, în anul 1964. Ioan Iovan, însă, a avut un parcurs diferit, până

la integrarea din anul 1979, fiind închis de alte două ori de regimul comunist. Astfel, articolul își propune să sondeze ceea ce a făcut diferit cazul Ioan Iovan, respectiv de ce acesta s-a reintegrat mai greu, spre deosebire de foștii preoți deținuți politici.

În ceea ce privește sursele cercetării, vom folosi documente provenind din arhiva fostei Securități, respectiv dosarele referitoare la preotul Ioan Iovan¹. De asemenea, sunt relevante scrierile memorialistice ale preotului Ioan Iovan², precum și ale foștilor deținuți politici sau ale persoanelor apropiate acestuia, cum ar fi maica stareță Cristina Chichernea³. Nu în ultimul rând, vom consulta articole și cercetări dedicate perioadei comuniste și, în mod particular, biografiei preotului Ioan Iovan⁴.

Situația Bisericii în primele două decenii ale regimului comunist

După instaurarea regimului comunist, Biserica Ortodoxă Română s-a aflat într-o poziție vulnerabilă, în urma unor regimuri autoritare anterioare (carlist și antonescian)⁵, care îi limitaseră autonomia.

1. Arhiva Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, fondurile Penal și Informativ.

2. Ioan IOVAN, *A fost frumos la Gherla*, editor Vasile Manea, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2009.

3. Remus ONIȘOR (ed), *Cuvinte împărtășite de părintele Ioan și maica stareță Cristina*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2007.

4. Se remarcă cercetări precum teza de doctorat a Mihaelei LUCHIAN, dedicată fenomenului Vladimirești: *Mănăstirea Vladimirești. O analiză a istoriei sale: aspecte mistice, doctrinare, canonice și liturgice*, susținută la Facultatea de Teologie din Sibiu în anul 2020: volumele: George ENACHE, Adrian Nicolae PETCU, *Monahismul ortodox și puterea comunistă în România anilor '50*, Editura Partener, Galați, 2009; Marius VASILEANU, George ENACHE, Ion Marian CROITORU, „Părintele Ioan Iovan în oglinzi paralele“, în: *Lumea Credinței*, București, 2019; articolul: Jan NICOLAE, „«The Chalice is my Life» – Father Ioan Iovan, the Eucharist Martyr in the Communist Prison“, în: *International Journal of Orthodox Theology*, 2/2015.

5. Regele Carol al II-lea, care a condus România între 1930-1940, a impus în ultimii doi ani de domnie un regim autocratic, punând capăt fragilei democrații interbelice românești. Iar Ion Antonescu, ajuns la putere după abdicarea regelui Carol al II-lea, în septembrie 1940, a condus autoritar România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, fiind un aliat al Puterilor Axei.

Profitând de această situație, autoritățile comuniste au impus un control strict asupra Bisericii, după modelul sovietic, cerând loialitate în schimbul unei autonomii instituționale reduse.

Măsurile regimului au inclus: etatizarea proprietăților bisericesti (1948)⁶, care a afectat grav sursele de venit ale Bisericii; eliminarea religiei din școli și limitarea educației religioase⁷; reducerea instituțiilor teologice și marginalizarea rolului social al Bisericii; pensionarea forțată a unor ierarhi⁸ și comasarea unor eparhii.

Controlul era exercitat prin Securitate și Ministerul/Departamentul Cultelor, folosind „împuterniciții de culte” ca intermediari între stat și Biserică⁹. În plus, regimul a inițiat represiuni dure împotriva clerului, culminând cu arestări masive în anii 1948, 1952 și mai ales în 1958/’59, după revoluția din Ungaria. Se estimează că aproximativ 2000 de clerici, monahi și teologi au fost închiși între 1945 și 1964 din motive politice.

În ceea ce privește motivele reprimării clericilor, radiografierea politicilor represive ne dezvăluie o realitate compozită: sub aspect formal, regimul nu a reprimat pe motive exclusiv religioase, respectiv doar pentru simpla activitate sacerdotală. Astfel, majoritatea absolută a clericilor (preoți, călugări) reprimați, au fost condamnați pentru o activitatea considerată anticomunistă, tradusă prin apartenența, reală sau amplificată ideologic de Securitate, la un partid politic/asociație/grup de rezistență anticomunist.

6. Cristian VASILE, *Biserica Ortodoxă Română în primul deceniu comunist*, Editura Curtea Veche, București 2005, p. 232.

7. Dragoș URSU, „«The Catechization Process in Cluj (1958)»: the Story of a Regional Orthodox Educational Project during the First Communist Decade”, în: *Acta Musei Napocensis*, 60/II, 2023, pp. 151-152.

8. Printre aceștia se numără Irineu Mihălcescu, mitropolitul Moldovei, Tit Sime-drea, fotul mitropolit al Bucovinei, Grigorie Leu, episcopul Hușilor, Nicolae Popovici, episcopul Oradiei, Veniamin Nistor, episcopul Caransebeșului, sau Pavel Șerpe, arhiereu-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

9. George ENACHE, Adrian Nicolae PETCU, Ionuț TUDORIE, Paul BRUSANOWSKI, „Biserica Ortodoxă Română în anii regimului comunist. Observații pe marginea capitoului dedicat cultelor din raportul final Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România”, în: *Studii Teologice*, 2, 2009, pp. 7-104.

Cine e preotul Ioan Iovan?

Preotul Ioan Iovan (pe numele de botez Silviu-Cornel) s-a născut în nord-vestul Transilvaniei în anul 1923, fiind fiul preotului Gavriil Iovan, care a participat ca delegat la Adunarea Națională de la Alba Iulia din anul 1918, unde s-a decis unirea Transilvaniei cu România. Ioan Iovan a urmat studii teologice la Cluj în anii '40, fiind discipol al preotului profesor Florea Mureșan de la Facultatea de Teologie din Cluj, o figură de prim-plan a ortodoxiei ardelenene din secolul al XX-lea. Florea Mureșan, fost protopop al orașului Cluj, a suferit în perioada comunistă datorită pozițiilor sale, fiind arestat, condamnat și murind în închisoarea de la Aiud în anul 1963.

Revenind la Ioan Iovan, acesta a fost hirotonit în anul 1948 de către episcopul Nicolae Popovici de la Oradea. Nicolae Popovici este o altă figură martirică a Bisericii Ortodoxe Române, care a suferit în perioada comunistă datorită pozițiilor sale, fiind pensionat forțat în anul 1950 din cadrul Sfântului Sinod. Aceste două personalități, Florea Mureșan și Nicolae Popovici, au avut o influență puternică asupra preotului Ioan Iovan, transmițându-i, pe de o parte, o pregătire teologică solidă și, de asemenea, o viziune anticomunistă pronunțată.

În anul 1948, la sfatul părintelui Arsenie Boca, o figură martirică a Bisericii Ortodoxe din perioada comunistă, părintele Ioan Iovan a fost numit preot la Mănăstirea Vladimirești din sud-estul României, aflată chiar la granița cu Uniunea Sovietică.

Cazul special al Mănăstirii Vladimirești¹⁰. Controversele teologice

Mănăstirea Vladimirești a fost fondată în urma unor experiențe mistice trăite de Vasilica Gurău, o tânără orfană din Liești, care, în anul 1938, a susținut că i s-a arătat Maica Domnului, cerându-i să ridice o mănăstire. Ulterior, a relatat o serie de teofanii, conform cărora i s-a arătat Iisus Hristos, Maica Domnului și sfinți, care îi transmiteau mesaje spirituale. Aceste viziuni au atras numeroși adepți, generând o

10. M. LUCHIAN, *Mănăstirea Vladimirești. O analiză a istoriei sale...*, pp. 145-147.

amplă mișcare de religiozitate populară. Astfel, mănăstirea a cunoscut o dezvoltare rapidă, iar până la închiderea sa, în anul 1956, obștea număra peste 300 de monahii.

În anul 1948, odată cu venirea preotului Ioan Iovan ca duhovnic, mănăstirea a dobândit o nouă dimensiune spirituală: devoțiunea euharistică. Impresionat de atmosfera și disciplina comunității, părintele a introdus împărtășirea zilnică și a permis credincioșilor comuniunea la fiecare liturghie. Din cauza numărului mare de pelerini, s-a apelat și la spovedania colectivă. Aflat la intersecția dintre mistica viziunilor maicii Veronica și intensificarea trăirii euharistice propusă de părintele Ioan, Vladimireștiul a devenit un important centru de reînnoire spirituală, atrăgând zeci de mii de credincioși prin predici, semne și promisiunea unei vieți religioase autentice.

Pe măsură ce practicile de la Mănăstirea Vladimirești s-au răspândit, acestea au stârnit îngrijorări și critici în rândul altor duhovnici, teologi și chiar în ierarhia Bisericii Ortodoxe Române. În anul 1953, călugării de la Mănăstirea Slatina, sub îndrumarea părintelui Cleopa, au redactat o scrisoare critică, la cererea Patriarhului Justinian, semnalând abateri liturgice și teologice grave. Deși scopul inițial era de a îndrepta lucrurile, documentul a generat un conflict major care a evoluat rapid dintr-o dispută religioasă într-una politică, culminând cu închiderea mănăstirii prin intervenția autorităților comuniste.

În ciuda încercărilor patriarhului de a salva mănăstirea, părintele Ioan Iovan a refuzat propunerea de a se transfera la Catedrala Patriarhală (aprilie 1954) și a răspuns acuzelor printr-un memoriu vehement. Acesta apăra activitatea de la Vladimirești, acuzând ierarhia că s-a supus presiunii regimului ateu și că a compromis independența spirituală în fața unei agende politice. Pentru părintele Iovan și obștea mănăstirii, Vladimireștiul era un loc divin, o lucrare a voinței Maicii Domnului, ce merita apărută chiar cu prețul sacrificiului.

În centrul controverselor s-au aflat fenomenul vedeniilor care au stat la baza mănăstirii. Acestea au fost privite cu rețineră de teologi ai vremii, care, în contextul comunist, au promovat o viziune raționalistă și critică asupra revelațiilor particulare, considerându-le posibile forme de înșelare spirituală sau obscurantism. Astfel, în discursul teologic oficial, căutarea mistică era privită cu suspiciune, viziunea fiind

influențată de contextul politic al cenzurii comuniste, care încerca să discrediteze spiritualitatea și religia, în general.

Privind retrospectiv, este probabil ca tensiunile dintre cele două tabere monahale și teologice să fi rămas în cadrul bisericii și, în timp, să se fi clarificat, fără a duce la închiderea mănăstirii. Totuși, factorul decisiv a fost presiunea puterii politice, care a perceput activitatea spirituală și misionară a Mănăstirii Vladimirești și implicit a părintelui Ioan Iovan ca pe un pericol¹¹. În esență, Biserica ar fi reușit să echilibreze cele două viziuni teologice, dar, sub presiunea regimului comunist, a fost nevoită să ia măsuri canonice împotriva părintelui Ioan Iovan, măsuri care au precedat represiunea politică îndreptată împotriva sa și a altor călugărițe de la Vladimirești.

În anul 1954¹², tensiunile au început să se intensifice, pe măsură ce presiunea securității devenea tot mai apăsătoare asupra mănăstirii și, implicit, asupra conducerii Bisericii. Aceasta din urmă a fost nevoită să ia măsuri pentru a limita efectele fenomenului de la Vladimirești. În ianuarie 1955 situația a devenit critică. Părintele Ioan Iovan a fost convocat la București, la Patriarhie, pentru a fi judecat de forurile bisericești. Conștient de faptul că va fi caterisit, adică exclus din cler, părintele Ioan Iovan, împreună cu obștea mănăstirii, a întocmit un memoriu critic la adresa ierarhiei bisericești, acuzând-o explicit de trădarea credinței și a Evangheliei lui Hristos în favoarea colaborării cu puterea politică comunistă¹³. Totodată, a respins acuzațiile aduse, arătând că până atunci Biserica îl susținuse și că judecarea sa era doar expresia presiunii politice a securității asupra Bisericii.

Consecințele nu au întârziat să apară. Părintele Ioan Iovan a fost judecat în lipsă pe 27 ianuarie 1955¹⁴, de un consistoriu bisericesc condus de arhimandritul Athanasie Gladcovschi, din care făceau parte clericul Dionisie Velea, Gherasim Cristea, Paisie Predicianu și Grigore Băbuș. Acuzatorul era exarhul Arhiepiscopiei Bucureștilor, preotul Iustinian Florea, unul dintre cei mai zeloși colaboratori ai securității

11. M. LUCHIAN, *Mănăstirea Vladimirești. O analiză a istoriei sale...*, p. 233.

12. Vladimir TISMĂNEANU (ed.), *Raport Final. Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România*, Editura Humanitas, București, 2006, p. 461.

13. Ioan IOVAN, *A fost frumos la Gherla*, pp. 29-89.

14. ACNSAS, fond informativ, dosar 211014, vol. 1, f. 25-30.

din rândul clerului ortodox. Acuzele la adresa preotului Ioan Iovan au fost de natură: canonică (că nu a ascultat de autoritatea bisericească, atunci când aceasta l-a oprit de la slujire, pe 15 mai 1954¹⁵) și liturgico-teologice („spovedanii colective, împărtășirea celor cu păcate grele“¹⁶). Iar sentința a fost categorică, respectiv preotul Ioan Iovan a fost caterisit și exclus și monahism¹⁷.

După hotărârea autorităților bisericești, presiunea din partea statului nu a întârziat să apară. Astfel, în noaptea de 29 spre 30 martie 1955¹⁸, trupele de Securitate au descins în Mănăstirea Vladimirești, arestându-l pe părintele Ioan Iovan, pe stareța Veronica Gurău și pe secretara mănăstirii, Mihaela Iordache. Pentru a camufla motivația religioasă a represiunii, Securitatea a folosit un pretext politic, respectiv faptul că în mănăstire fuseseră adăpostiți fugari legionari care făcuseră detenție politică. De asemenea, Securitatea a supralicitat trecutul politic al secretarei mănăstirii, Maica Mihaela Iordache, care fusese activă în Organizația Legionară în perioada interbelică și era sora unui lider legionar, Iordache Nicoară, care a murit în timpul represiunii îndreptate de regele Carol al II-lea împotriva legionarilor, în anul 1939.

Un an mai târziu, în anul 1956, Securitatea a organizat o amplă operațiune, ce a implicat 220 de militari, în care a asaltat mănăstirea Vladimirești. Cele peste 300 de maici au fost ridicate, unele arestate, iar restul au fost trimise la familii. În felul acesta, regimul comunist pune capăt celui mai efervescent fenomen monahal de rezistență spirituală împotriva comunismului din România anilor '50¹⁹.

Condamnat la muncă silnică pe viață, după un periplu prin temnițele de la Galați, Jilava și Gherla, părintele Ioan Iovan a ajuns la penitenciarul Aiud, unde se desfășura în acea vreme un amplu proces de reeducare a deținuților, coordonat de colonelul Crăciun.

15. ACNSAS, fond informativ, dosar 211014, vol. 1, , f. 26.

16. ACNSAS, fond informativ, dosar 211014, vol. 1, , f. 27.

17. ACNSAS, fond informativ, dosar 211014, vol. 1, f. 30.

18. G. ENACHE, A. N. PETCU, *Monahismul ortodox și puterea comunistă în România anilor '50*, p. 67.

19. G. ENACHE, A. N. PETCU, *Monahismul ortodox și puterea comunistă în România anilor '50*, p. 67.

*Ce-a fost reeducarea de la Aiud?*²⁰

În contextul noului val represiv declanșat după revoluția din anul 1956 din Ungaria, regimul îl aduce la conducerea penitenciarului Aiud pe colonelul Gheorghe Crăciun, înființând Grupul Operativ Aiud, o unitate de Securitate subordonată direct ministrului de interne Alexandru Drăghici, al cărei obiectiv era „reeducarea” deținuților condamnați sub eticheta de legionar, adică restructurarea politică și umană a deținuților condamnați pentru activitate legionară, pentru ca, în eventualitatea eliberării, aceștia să nu reia activismul ideologic. Pentru succesul acestui proces, ce s-a întins între anii 1959-1964, regimul a investit intens, deopotrivă sub aspectul birocratic, propagandistic, tehnologic și al resursei umane. În primul rând, Grupul Operativ i-a avut în vedere pe liderii legionari (comandanți, foști miniștri, fondatori), pe care i-a supus unei presiuni psiho-ideologice constante, cu scopul de a obține desolidarizarea acestora de organizația legionară și demascarea propriei activități politice și a celorlalte figuri legionare consacrate. În schimb, de la deținuții „obișnuiți”, regimul aștepta doar o „desolidarizare formală” de trecutul politic și asumarea încadrării în noua ordine politică.

Deși nu avea trecut politic legionar pe care să-l apere în reeducare, părintele Ioan Iovan s-a poziționat ferm împotriva reeducării, refuzând orice formă de colaborare cu administrația închisorii și implicat cu Securitatea. Mai mult, a fost unul dintre vectorii rezistenței deținuților în fața presiunilor reeducării. Activitatea sa s-a concentrat în mod special asupra vieții spirituale și a slujirii liturgice în mod clandestin, în închisoare. Astfel, deopotrivă mărturiile supraviețuitorilor, cât și dosarele securității ale grupului operativ Aiud vorbesc despre poziția intransigentă a părintelui Ioan Iovan²¹.

Alături de exercițiile spirituale personale²², Ioan Iovan a avut o poziție fermă împotriva reeducării, motivându-și religios atitudinea

20. Dragoș URȘU, *Reeducare și represiune în comunism. O istorie politică a închisorii Aiud*, Editura Corint, 2024.

21. D. URȘU, *Reeducare și represiune în comunism. O istorie politică a închisorii Aiud*, pp. 210-212.

22. Informatorii notează că în unele zile „se ruga continuu, de la orele 5 până la 22, stând în picioare sau în genunchi”, cf. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 1, f. 214.

anticomunistă pe deplin asumată. Informatorul „Bucur Dumitru“ nota:

„Convins că între materialismul comunist și spiritualismul creștin nu poate exista împăciuire, ci după principiul care pe care, el înțelege să-și facă datoria din plin către Domnul Hristos luptând ca și primii creștini în apărarea bisericii lui Iisus. Tonul folosit de preot a fost plin de vehemență, de curaj și încredere în viitor, dovedind fanatismul acestui om. Întrebat dacă nu-i este teamă că s-ar putea afla activitatea sa, preotul declară că lui nu-i este teamă de nimeni și nimic, pentru el nu contează că este condamnat la Muncă Silnică pe Viață, că nu a schimbat decît chilia din mănăstire pentru camera din penitenciar, ceea ce este după părerea lui, tot una. De asemenea, nu se teme de nici un fel de măsură disciplinară luată contra sa, nici de pedeapsa cu moartea, deoarece s-ar simți cel mai fericit dacă ar putea suferi pentru credință tot atât de mult ca și sfinții mucenici creștini”²³.

De-a lungul următorilor doi ani, petrecuți de părintele Iovan, în cea mai mare parte, în Zarca Aiudului, urmărirea informativă a documentat refuzul acestuia de a se încadra în procesul „cultural educativ”. Această atitudine, consemnată de colonelul Crăciun în caracterizarea de la momentul eliberării²⁴, este probată de nota informativă a unui coleg de celulă, notă redactată chiar în ultima săptămână a reeducării (25 iulie 1964):

„Prin prezenta sesizez unele manifestări dăunătoare procesului de reeducare ale deținutului Iovan Silviu. Susnumitul a venit din Zarcă cu 10 zile în urmă și de la început s-a manifestat negativ făcând rugăciuni în chip exagerat (ca timp). S-a discutat în cameră faptul că deranjează pe unii această comportare, iar la ședința de club s-a atras atenția că această comportare este fariseică. El însă a continuat”²⁵.

Părintele Ioan Iovan și încercările (eșuate) de reintegrare în cler

Eliberat în august 1964, odată cu amnistia generală a deținuților politici din România comunistă, preotul Ioan Iovan a încercat fără succes

23. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 1, f. 235.

24. „A refuzat categoric să participe la activitatea cultural-educativă, spunând că vine de la Satana”, cf. ACNSAS fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 1, f. 199.

25. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 1, f. 219.

să se reintegreze în cler. Înainte de a analiza în profunzime motivele care au stat la baza insuccesului reintegrării sale în cler, merită să înțelegem noul context al relațiilor dintre Stat și Biserică de la mijlocul anilor '60, care a făcut posibilă, spre deosebire de situația părintelui Ioan Iovan, reintegrarea majorității absolute a preoților foști deținuți politici.

Recalibrarea politicii partidului la mijlocul anilor '60, caracterizată de detașare de Moscova și deschidere spre Occident, alături de relaxarea măsurilor represive interne, a condus la o re poziționare a relațiilor cu Biserica Ortodoxă, de care regimul Ceaușescu avea nevoie pentru a-și consolida efortul legitimării deopotrivă în plan intern, cât mai ales extern. De asemenea, Biserica Ortodoxă a fost receptivă la gesturile de bunăvoință ale puterii politice, cu atât mai mult cu cât voia să se refacă după ce fusese puternic slăbită de desființarea parțială a monahismului din anul 1959 și arestările din rândul preoților (eliberați abia în 1964)²⁶.

Acesta a fost contextul politico-bisericesc în care s-a derulat procesul reîncadrării preoților eliberați din temnițele comuniste, procedură „canonico-juridică” ce era supravegheată de Securitate și controlată de Departamentul Cultelor. Pe scurt, această procedură de reintegrare în cler a preoților foști deținuți politici era supravegheată îndeaproape de Securitate, care voia să se asigure că aceștia, după eliberare, nu reiau activitatea potențial dușmănoasă sau nu sunt primiți cu entuziasm de credincioși și, în felul acesta, animă viața spirituală a parohiilor unde sunt trimiși. De asemenea, un aspect important al procesului reintegrării era legat de poziția în detenție a acestor preoți, iar în cazul celor trecuți prin închisoarea Aiud, poziția avută de ei în cadrul reeducării a influențat decisiv parcursul post-carceral, cel puțin în primii ani după eliberare. Pe scurt, preoții care au fost deschiși spre colaborare și participare la procesul reeducării au avut parte de o integrare mai facilă. În schimb, ceilalți, care au avut poziții refractare procesului reeducării, au întâmpinat greutăți în reintegrarea în cler.

26. D. URSU, *The Controversies of a Dramatic Biography. Bartholomew Ananias' Mission to America in the Context of the Recalibration of State-Church Relations under Ceaușescu*, in: Dragoș URSU (ed.), *Churches and Political Power during Communism in Central and Eastern Europe: Individual Biographies and Institutional Mechanisms*, LIT, Zürich, 2024, p. 197.

Deși se plasează în această ultimă categorie a preoților care au avut o poziție refractară față de procesul reeducării, cazul părintelui Ioan Iovan este cu atât mai special cu cât el avea o dublă condamnare, atât în plan politic, cât și în plan bisericesc. Astfel, el avea nevoie să primească acceptul deopotrivă al Bisericii cu care intrase în conflict în anul 1955, acel memoriu votat împotriva ierarhiei, cât și al Securității, care îl privea de asemenea cu suspiciune pentru activitatea sa de-a lungul detenției. Securitatea se temea de faptul că părintele Ioan Iovan ar putea relua activitatea spirituală de la Mănăstirea Vladimirești.

La eliberarea din temniță, în data de 3 august 1964, părintele Ioan Iovan a cerut să-i fie emis un buletin de identitate pentru fostul său domiciliu de la Mănăstirea Vladimirești²⁷. Astfel, chiar în ziua eliberării, se întoarce la mănăstirea de unde fusese arestat. Evident, acest lucru alertează securitatea, care se temea că părintele ar putea coagula din nou credincioșii din zonă și fostele maici, în efortul de a reclădi spiritul Vladimireștiul. Alături de fosta stareță, Veronica Gurău, părintele Ioan Iovan se duce la episcopul Chesarie Păunescu²⁸, căruia își cere iertare pentru atitudinea avută înainte de caterisire și arestare. Din perspectiva lui, preotul Ioan Iovan considera acest pas drept unul fundamental în procesul reprimirii în cler.

De asemenea, după această vizită, în toamna anului 1964, preotul Ioan Iovan a făcut două vizite-turneu prin țară, la fiecare episcop, pentru a-și cere iertare²⁹. Revenind la dorința părintelui Ioan Iovan de a se stabili la Vladimirești, regimul, prin Securitate și Departamentul Cultelor, a reacționat prompt. Rezoluția împuternicitului de culte al regiunii Galați, din august 1964, reprezintă cheia de înțelegere a modului cum regimul se raporta la cazul Ioan Iovan: pe scurt, acesta trebuia să fie ținut cât mai departe de Vladimirești, iar în eventualitatea reintegrării în cler, această să aibă loc „la o mănăstire din Ardeal, pentru a-și pierde urma din părțile regiunii Galați”³⁰.

După această primă reacție a împuternicitului regional de culte, regimul reacționează și mai dur, mai ales că preotul Ioan Iovan a revenit

27. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211014, vol. 1, f. 197

28. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211014, vol. 1, f. 206.

29. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211014, vol. 2, f. 182.

30. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211014, vol. 1, f. 206.

în zona Vladimireștiului, pe 8 septembrie 1964³¹, cu ocazia hramului bisericii din localitatea Cuza Vodă, sărbătoare care era și hramul fostei Mănăstiri Vladimirești, prilej cu care s-au adunat aproximativ 20 dintre fostele maici, alături de alți 200 de credincioși. Astfel, ca reacție la aceste acțiuni ale părintele Ioan Iovan, Direcția Împuterniciților trimite o adresă către structurile regionale și raionale, în care menționează limpede că au ca „sarcină să supravegheze ca susnumitul preot deocamdată să nu fie primit nicăieri și să informeze orice vor sesiza în legătură cu acesta”³².

Între cele două atitudini exprimate, preotul Ioan Iovan a oscilat în perioada de după eliberarea sa din detenție. Pe de o parte, se făcea simțită dorința de a-și exprima căința și de a recunoaște autoritatea ierarhiei bisericești, acceptând vina ce i se imputa. Pe de altă parte, se contura intenția sa de a relua activitatea spirituală la Mănăstirea Vladimirești și de a restabili legăturile cu fostele maici care activaseră în cadrul obștii monahale.

Din perspectiva sa, aceste două direcții nu se aflau în contradicție; dimpotrivă, ele puteau coexista într-un echilibru firesc între supunerea canonică și fidelitatea față de vocația spirituală inițială. Totuși, atât autoritățile bisericești, cât și regimul comunist percepeau cele două opțiuni ca fiind fundamental incompatibile. Pentru ierarhia ecleziastică, solicitarea de iertare era văzută ca o necesară manifestare a pocăinței, însă intenția de a relua modelul spiritual al Vladimireștiului era interpretată drept o reafirmare a convingerilor care îl conduseseră anterior la caterisire. Iar în ochii regimului comunist, reluarea contactului cu fostele monahii și menținerea spiritului care animase odinioară Mănăstirea Vladimirești constituiau o „linie roșie” – o limită pe care Securitatea nu era dispusă să o tolereze sub nicio formă.

În ceea ce privește legăturile cu fostele maici de la Vladimirești, pe care părintele Ioan Iovan încerca să le restabilească după eliberare, este relevantă o scrisoare trimisă în septembrie 1964, de la Iași³³,

31. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211014, vol. 1, f. 204.

32. ACNSAS, fond Informativ, dosar 211014, vol. 2, f. 231.

33. „Dimineața: Luarea celor sfinte; Acatistul Maicii Domnului; Rugăciunea mătâniilor; despre Dragoste – I Cor. 13, 1-8, o minune a Maicii Domnului. Seara: Paraclisul Maicii Domnului, Acatistul Domnului Iisus, Viața unui sfânt; cercetarea

unde acesta fusese la moaștele Sfintei Parascheva. În această scrisoare, părintele recomanda un program duhovnicesc fostelor maici, pe care acestea să îl urmeze în viața lor particulară, și care cuprindea lecturi biblice, rugăciuni zilnice, asceză alimentară (post în zilele de Luni, Miercuri și Vineri) și practicarea virtuților creștine (smerenia, nejudicarea, dragostea).

În toamna anului 1964, eforturile părintelui Ioan Iovan de a obține reintegrarea în cler s-au intensificat vizibil. După o vizită la Galați, unde s-a întâlnit cu episcopul Chesarie Păunescu, acesta a înaintat o cerere oficială de reintegrare către patriarhul Iustinian Marina. Cazul său se deosebea fundamental de cele ale altor clerici foști deținuți politici, întrucât implica nu doar aspecte administrative, ci și complicații de ordin canonic.

Patriarhul Iustinian, tratând cu seriozitate situația părintelui Ioan Iovan, a dispus efectuarea unei anchete canonice. În acest sens, le-a solicitat preoților care fuseseră închiși împreună cu Iovan în temnițele comuniste să ofere declarații privind comportamentul său în detenție³⁴. Investigația viza, în mod specific, dacă Ioan Iovan a continuat să slujească în perioada în care fusese caterisit – o întrebare esențială din punct de vedere teologic și disciplinar.

Este demn de remarcat faptul că, potrivit notelor informative redactate de agenții Securității apropiați de anturajul patriarhului, Iustinian Marina se arăta preocupat în primul rând de aspectul canonic al situației – dacă Ioan Iovan slujise Sfânta Liturghie în detenție – și nu de eventualele sale convingeri politice sau de participarea la „proce-sele de reeducare“. Această atitudine era în acord cu recunoașterea pe

conștiinței. Viețuirea zilnică să fie pătrunsă de următoarele: 1) Smerenie: cu toți și în toate lucrările. Îmbrăcăminte modestă și de culoare închisă. 2) Postire: Luni, Miercuri, Vineri. Înfrânare de la carne și vin, afară de cazurile de boală, spitalizare, cantină sau invitații neprevăzute. 3) Înfrânare: cu gura la vorbe deșarte, cu ochii și urechile de la lucruri necuviincioase și păzirea curăției, adică a fecioriei până la moarte. 4) Nejudicarea nimănui, decât a noastră. 5) Dragoste duhovnicească plină de căldură și de milă către toți. *Trăiți în dragoste căci Dumnezeu dragoste este și cel ce petrece în dragoste, petrece în Dumnezeu*“ (s.n.). ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 2, f. 185.

34. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 2, f. 201.

care patriarhul o acorda clericilor care adoptaseră o conduită demnă în fața regimului represiv³⁵.

Printre cei cărora li s-au cerut declarații scrise se numărau personalități marcante ale clerului românesc: Bartolomeu Anania, Benedict Ghiuș, Dosoftei Moraru, Sofian Boghiu, Felix Dubneac și Arsenie Papacioc³⁶. Solicitarea viza exclusiv aspectele teologice și canonice ale conduitei lui Ioan Iovan în timpul detenției.

Tot potrivit documentelor Securității, patriarhul Iustinian Marina intenționa să-l reintegreze pe părintele Ioan Iovan într-o funcție administrativă, într-o primă etapă, fără a ridica imediat caterisirea³⁷. Această strategie avea un caracter prudent: urmărea atât testarea comportamentului ulterior al lui Ioan Iovan, cât și plasarea sa într-o formă de „carantină bisericească“. Astfel, patriarhul dorea să observe dacă acesta relua contactul cu fostele maici de la Mănăstirea Vladimirești și, totodată, dacă accepta noua realitate politică și se conforma liniei oficiale a Bisericii sub conducerea sa.

Așa cum reiese din documentele rezultate din urmărirea Securității, părintele Ioan Iovan manifesta un optimism moderat în privința posibilității de a fi reprimat în cler, spre sfârșitul anului 1964. Se arăta deschis acceptării unei funcții administrative în cadrul Bisericii, iar în eventualitatea ridicării caterisirii, era dispus să revină la slujirea preoțească, cu condiția de a o face într-un mod retras, fără a mai încuraja „misticismul popular“³⁸. Totuși, așa cum am menționat anterior, atât Departamentul Cultelor, cât și Securitatea s-au opus categoric reprimării sale în rândul clerului. Din partea autorităților bisericești, atitudinea a fost una de expectativă – o poziționare prudentă, menită să observe evoluția preotului Ioan Iovan. Se aștepta să se vadă dacă acesta avea să refacă legăturile cu fostele maici de la Vladimirești, dar, mai ales, dacă avea să mai slujească clandestin.

Un detaliu deosebit de important, care merită subliniat și care a influențat decisiv parcursul post-carceral al părintelui Ioan Iovan, a fost implicarea fostei starețe a Mănăstirii Vladimirești, Veronica Gurău, în

35. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 2, f. 169.

36. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 2, f. 201.

37. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 2, f. 201.

38. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 2, f. 175.

activitatea informativă a Securității. Aceasta a devenit una dintre cele mai active colaboratoare ale aparatului represiv, furnizând constant informații despre părintele Ioan Iovan. Astfel, Securitatea beneficia de o sursă directă, extrem de apropiată de viața și activitatea acestuia - o persoană care îl cunoscuse în profunzime și care putea transmite cu fidelitate detalii privind atitudinile și acțiunile sale³⁹.

Documentele de urmărire din anii de după 1964 indică o confruntare acerbă între părintele Ioan Iovan și fosta stareță, ambele părți căutând să influențeze fostele maici de la Vladimirești. Părintele Ioan Iovan dorea să le ofere îndrumare duhovnicească, încurajându-le să rămână fidele jurămintelor monahale, chiar dacă nu mai făceau parte dintr-o obște monahală. În schimb, Veronica Gurău urmărea să păstreze controlul asupra acestora, consolidând propria influență în rândul fostei comunități.

Grație informărilor transmise de Veronica Gurău, Securitatea a aflat că părintele Ioan Iovan continuase să officieze slujbe religioase în mod clandestin în anii 1965-1966 și menținea o legătură constantă cu fostele maici. Aceste activități au atras represalii din partea regimului, care, la începutul anului 1966, a intensificat presiunile asupra sa. I s-a imputat desfășurarea unei „activități mistico-religioase neautorizate”⁴⁰ și extinderea influenței sale spirituale asupra unui grup numeros de credincioși – peste o sută de persoane din întreaga țară – provenind în special din rândul fostelor maici de la Vladimirești sau al familiilor acestora.

În consecință, la data de 26 martie 1966⁴¹, Securitatea a organizat un flagrant asupra părintelui Ioan Iovan, în timp ce acesta se afla la Iași, unde a fost surprins oficiind slujbe religioase clandestine împreună cu un grup de credincioși. A fost arestat și anchetat până la 15 aprilie, ulterior fiind condamnat la șase luni de închisoare. A executat pedeapsa în prima jumătate a anului 1967, fiind eliberat pe 29 iunie 1967⁴².

După punerea sa în libertate, preotul Ioan Iovan a reluat demersurile pentru a fi reprimis în rândul clerului și pentru a i se ridica pe-

39. ACNSAS, fond *Informativ*, dosarele 211014, vol. 1 și vol. 2, *passim*.

40. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 2, ff. 1-2.

41. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 1, f. 41.

42. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 1, f. 147.

deapsa caterisirii. Totuși, atât Sinodul cât și însuși patriarhul Justinian au privit cu reticență aceste încercări, îndeosebi din pricina condamnării sale recente, generate de legăturile continue cu fostele monahii ale Mănăstirii Vladimirești⁴³, cât mai ales pentru că a fost surprins oficiind slujbe în mod clandestin.

În ciuda acestor impedimente, părintele Ioan Iovan a reluat contactul cu fosta obște de maici, cărora a continuat să le ofere îndrumarea duhovnicească, considerând aceasta o datorie de conștiință. Astfel, se repeta o situație similară celei de după eliberarea sa din 1964: pe de o parte, dorința sinceră de a fi reintegrat în cler și de a se supune condițiilor impuse de Biserică – inclusiv renunțarea la orice legături cu fosta obște de la Vladimirești –, iar pe de altă parte, fidelitatea ne-strămutată față de aceste maici, cărora dorea să le rămână îndrumător spiritual. Această tensiune interioară a generat un conflict profund și greu de soluționat, între aspirația legitimă spre iertare și readmitere în sânul Bisericii și voința de a păstra viu duhul și lucrarea de la Vladimirești.

Regimul comunist, asemenea ierarhiei bisericești, manifesta o atitudine ambivalentă față de părintele Iovan. Dacă Departamentul Cultelor îl privea cu suspiciune și se opunea ferm reintegrării sale⁴⁴, existau totodată ofițeri în cadrul Securității care propuneau tocmai reprimirea sa în cler și trimiterea într-o parohie izolată din Transilvania. Scopul acestei măsuri era de a-l ține sub o atentă supraveghere și de a-l separa definitiv de fostele maici de la Vladimirești. Relevantă în acest sens este o notă informativă datată 28 iulie 1967, semnată chiar de fosta stareță, Veronica Durău. La finalul notei, ofițerul Securității menționa propunerile sale privind cazul Ioan Iovan: „Consider că este oportun ca să se intervină pe lângă departamentul cultelor ca să se vorbească cu patriarhul pentru a-i ridica caterisirea și a-l trimite preot într-o parohie din Transilvania, pentru a opri activitatea lui ilegală”⁴⁵.

Fără a putea oferi un răspuns limpede la această problemă, cercetările documentare de până acum sugerează că propunerea ofițerului

43. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 1, f. 35.

44. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 1, f. 56.

45. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 1, f. 60.

de Securitate privind reprimirea părintelui Ioan Iovan în cler nu s-a concretizat pentru că regimul (Securitatea și Departamentul Cultelor) a vrut să observe dacă părintele își va relua activitatea pe aceleași coordonate care au condus la arestarea sa din 1966 – anume reluarea legăturilor cu fostele maici de la Vladimirești și slujirea în clandestinitate.

Un referat amplu întocmit de Securitate în august 1970 oferă o imagine concludentă asupra percepției regimului comunist în legătură cu părintele Ioan Iovan. Acesta era acuzat că menținuse contactul cu fostele maici de la Vladimirești, că distribuise „materiale de propagandă religioasă” și că slujise în mod clandestin în diverse locuințe ale credincioșilor care îi erau apropiați⁴⁶.

În mod inevitabil, aceste activități au determinat înăsprirea măsurilor de supraveghere. Astfel, în primăvara anului 1970, Securitatea a decis intensificarea filajului asupra sa, mai ales cu ocazia deplasărilor pe care le făcea prin țară⁴⁷. În data de 15 august 1970, autoritățile au descins într-o locuință din orașul Tecuci, județul Galați, unde părintele Ioan Iovan oficia o slujbă religioasă, fiind însoțit de 107 persoane⁴⁸.

Prezența la această adunare nu doar a fostelor maici de la Vladimirești, ci și a unor membri ai P.C.R. și ai Uniunii Tineretului Comunist (U.T.C.)⁴⁹ – organizația de tineret a Partidului Comunist Român – a amplificat considerabil îngrijorarea autorităților. Această percepție – că activitatea e un „pericol la adresa ordinii sociale” – a fost alimentată și de convingerea că părintele Ioan Iovan desfășura o formă de educație religioasă clandestină în rândul tineretului.

În urma arestării din 15 august, autoritățile au procedat și la percheziționarea domiciliului său din București, unde au descoperit un volum impresionant de material teologic: manuale de teologie, manuscrise, caiete cu predici și însemnări, fotografiile, icoane, broșuri religioase și alte obiecte de cult. Bogăția acestui material ilustrează în mod clar nivelul înalt de pregătire al părintelui Ioan Iovan, care, chiar

46. ACNSAS, fond Informativ, dosar 160128, vol. 6, ff. 74-83.

47. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 3, f. 26.

48. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 3, f. 2.

49. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 3, f. 2.

și în acești ani de urmărire și presiune din partea regimului, continua să se formeze și să-și aprofundeze cunoștințele teologice⁵⁰.

Arestat și condamnat la un an de închisoare, părintele Ioan Iovan a fost supus, pe durata detenției, unei intense presiuni din partea Securității. Autoritățile regimului comunist urmăreau documentarea minuțioasă a activităților sale, precum și a celor desfășurate de apropiații săi, în scopul destructurării grupului de credincioși din jurul său.

Măsurile Securității au fost aplicate pe mai multe planuri. În primul rând, s-a desfășurat o supraveghere aprofundată asupra părintelui, prin dirijarea informatorilor, instalarea de dispozitive de ascultare, interceptarea corespondenței și efectuarea unor percheziții secrete. În al doilea rând, autoritățile au extins ancheta prin monitorizarea și interogarea persoanelor apropiate⁵¹.

Eliberat în luna august a anului 1971⁵², părintele Ioan Iovan a continuat să se mențină pe aceleași coordonate spirituale care îi caracterizaseră traseul anterior: pe de o parte, dorea reintegrarea în rândurile Bisericii, iar pe de altă parte, relua contactele cu fostele maici de la Vladimirești, pe care dorea să le îndrume spiritual în continuare.

Atât documentele Securității din acei ani, cât și mărturiile memorialistice ale părintelui ne înfățișează o perioadă de căutări spirituale. Astfel, părintele era pe deplin conștient de presiunea crescândă exercitată asupra sa de organele represive, așa cum o demonstraseră cele două arestări anterioare. Cu toate acestea, el își dorea să rămână loial legăturilor duhovnicești cu fostele maici, sperând în același timp că Biserica, într-un final, îi va acorda iertarea și îl va reprimi în cler.

În ceea ce privește poziția oficială a Bisericii, aceasta a urmat, la fel ca după eliberarea sa din detenția din 1964, o poziție reticentă, dorind

50. Spre exemplu, au fost găsite lucrările: „Gheorghe Comșa, *Istoria prediciei la români*; Iuliu Olariu, *Introducere în cărțile sfinte ale Noului Testament și Vechiului Testament*; Eusebiu Popovici, *Istoria Bisericească Universală*; Constantin Chiricescu, *Arheologie biblică*; Bodea Cireșanu, *Tezaur Liturgic*, M. Bulacu, *Catehetică Ortodoxă*, George Dragomir, *Manual de Teologie Morală*“. ACNSAS, fond *Informativ*, dosarele 211014, vol. 4, ff. 308-317.

51. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 160128, vol. 6, ff. 56.-65.

52. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 3, f. 277.

să-l mențină într-un fel de „carantină canonică”. Se aștepta ca, pe parcursul unei perioade de probă, părintele Ioan Iovan să dovedească în mod concret că înțelesese cauzele caterisirii: să nu mai officieze slujbe religioase în clandestinitate și să rupă legăturile cu fostele maici de la Vladimirești.

Totodată, Biserica dorea ca părintele Ioan Iovan să-și amelioreze relația cu regimul comunist, în special cu organele de control – Securitatea și Departamentul Cultelor – de care depindea, în mod decisiv, acordul reintegrării sale în cler.

Din acest moment, așa cum reiese din planul întocmit încă din perioada în care părintele Ioan Iovan se afla în detenție, în toamna anului 1970, Securitatea a acționat sistematic pentru a-l împiedica să reia legăturile cu fostele maici de la Vladimirești și, implicit, să-și reia activitatea religioasă clandestină.

Astfel, în luna octombrie 1972 – la un an de la eliberarea sa – Securitatea a pus în aplicare o procedură specifică muncii operative: avertizarea părintelui Ioan Iovan. Această măsură avea scopul declarat de a-l influența „pozitiv”⁵³, determinându-l să se abțină de la orice reluare a activităților pentru care fusese anterior arestat.

Deși își exprimase în mod formal, la momentul eliberării din detenție, angajamentul că „nu va mai întreprinde niciun fel de acțiuni care să atragă suspiciuni asupra sa”⁵⁴, în toamna anului 1974, de sărbătoarea Sfântului Dimitrie, a avut loc un incident care a atras din nou atenția Securității. Părintele Ioan Iovan s-a deplasat la Catedrala Patriarhală pentru a se închina la moaștele sfântului Dimitrie, ocazie cu care s-a întâlnit cu un grup de foste călugărițe de la Vladimirești⁵⁵. Această întâlnire a fost imediat interpretată de autoritățile comuniste ca o acțiune clandestină cu caracter potențial subversiv.

Ca reacție, în data de 11 noiembrie 1974⁵⁶, Securitatea l-a avertizat din nou pe părintele Ioan Iovan, atrăgându-i atenția asupra incidentului și a posibilelor consecințe penale ale unei astfel de reîntâlniri. Potrivit referatului întocmit ulterior de ofițerul de Securitate, părintele a

53. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 4, f. 1.

54. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 3, f. 247.

55. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 3, ff. 271-272.

56. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 3, f. 247.

respins ideea că întâlnirea de la Patriarhie ar fi avut un caracter organizat, insistând asupra faptului că a fost o coincidență. El a reafirmat că și-a respectat angajamentul luat la eliberarea din detenție, anume acela de a nu mai desfășura acțiuni ostile împotriva autorităților politice. De asemenea, a subliniat că simpla revedere cu unele dintre fostele maici nu ar trebui interpretată drept o manifestare ilegală sau subversivă.

Așa cum rezultă din documentele Securității de la sfârșitul anului 1974, începutul lui 1975, părintele Ioan Iovan a ajuns la concluzia că era nevoit să întrerupă, sau cel puțin să reducă la minimum, legăturile cu fostele maici de la Vladimirești. Înțelesese că, din perspectiva regimului comunist, această relație era percepută ca o „linie roșie” a cărei depășire nu putea fi tolerată⁵⁷.

Situația părintelui Ioan Iovan era cu atât mai dramatică cu cât, în ultimul deceniu, după eliberarea din detenție din 1964 și până în 1974, pentru că nu a reușit să fie reintegrat în cler, nu avea nicio sursă de venit legală. Trăia semi-clandestin, din mila familiei și a apropiaților, schimbând frecvent domiciliile. La un deceniu după 1964, trecut prin alte două detenții ce însumau un an și jumătate de închisoare, părintele Ioan Iovan, cu sănătatea șubredă, era epuizat, dar dornic să rămână fidel misiunii sale spirituale și să nu accepte un compromis în relația cu regimul comunist. Își dorea, însă, să fie reprimat în cler și să i se ridice caterisirea de către Biserică.

De altfel, în ceea ce privește Securitatea, într-o adnotare făcută pe o notă informativă din ianuarie 1975 de ofițerul de Securitate care-i coordona urmărirea, acesta menționa faptul că părintele Ioan nu mai „are în momentul de față vreo activitate ostilă” și propunea închiderea dosarului de urmărire informativă și trecerea cazului în „problema generală”⁵⁸. Această propunere a ofițerului, deși nu a fost materializată imediat, ne indică faptul că, pe de o parte, Securitatea începea să nu-l mai vadă drept un „pericol” pe părintele Ioan Iovan, iar pe de altă parte, că acesta înțelese să trebuie să-și adapteze activitate la așteptările regimului, respectiv să reducă legăturile cu fostele maici de la Vladimirești și să nu mai slujească clandestin.

57. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 3, ff. 271-272.

58. ACNSAS, fond *Informativ*, dosar 211014, vol. 3, f. 212 v.

În această perioadă grea a vieții sale, părintele Ioan Iovan o cunoaște pe Maria Chichernea, o chimistă angajată într-un institut de cercetare, care avea să joace un rol hotărâtor în reabilitarea sa pe plan bisericesc.

Pe de o parte, Maria Chichernea i-a fost sprijin material, ajutându-l să obțină o modestă pensie de boală⁵⁹. Pe de altă parte, l-a încurajat și susținut în demersul anevoios de a fi reintegrat în rândul clerului, îndemnându-l să adreseze un memoriu episcopului Antonie Plămădeală, care, la acea vreme, deținea funcția de episcop-vicar patriarhal⁶⁰.

Merită amintit faptul că episcopul Plămădeală fusese, în anii '50, una dintre vocile critice față de părintele Ioan și de mănăstirea Vladimirești. Cu toate acestea, contextul politic fiind diferit, părintele Ioan, beneficiind și de o anumită îngăduință din partea organelor de Securitate, care nu-l mai priveau cu aceeași asprime, a reușit, în anul 1979, să înainteze un memoriu către Sfântul Sinod, fiind consiliat chiar de episcopul Plămădeală.

În acest memoriu, părintele a arătat o atitudine binevoitoare, afirmând limpede: „Făgăduiesc să nu mai supăr Biserica și Statul”⁶¹. Demersul a fost bine primit de către ierarhia bisericească, iar Sfântul Sinod, sub conducerea noului patriarh Iustin Moisescu, a hotărât ridicarea caterisirii și reintegrarea sa în rândul clerului.

Printr-o coincidență fericită, această decizie i-a fost adusă la cunoștință chiar de ziua sa naștere, pe 26 iunie 1979⁶². În urma acestei hotărâri, părintele Ioan Iovan a fost trimis spre slujire la Mănăstirea Plumbuita din București, unde a rămas până la căderea comunismului.

După anul 1990, împreună cu Maria Chichernea, care între timp a îmbrățișat viața monahală sub numele de monahia Cristina, părintele

59. R. ONIȘOR (ed), *Cuvinte împărtășite de părintele Ioan și maica stareță Cristina*, p. 161.

60. R. ONIȘOR (ed), *Cuvinte împărtășite de părintele Ioan și maica stareță Cristina*, p. 92.

61. R. ONIȘOR (ed), *Cuvinte împărtășite de părintele Ioan și maica stareță Cristina*, p. 93.

62. R. ONIȘOR (ed), *Cuvinte împărtășite de părintele Ioan și maica stareță Cristina*, p. 93.

Ioan a ctitorit Mănăstirea Recea din județul Mureș, în inima Transilvaniei, unde a slujit până la trecerea sa la cele veșnice în anul 2008.

Concluzii

Recapitulând biografia preotului Ioan Iovan, vedem întâi de toate destinul unui slujitor autentic al credinței, care a rămas fidel permanent idealurilor sale și care a avut de suferit într-un secol al XX-lea dramatic, în care ideologiile totalitare au distrus Europa în general și România în special.

Privind într-o manieră contrafactuală, putem spune că părintele Ioan Iovan nu ar fi avut de suferit pentru efervescența sa spirituală de la mănăstirea Vladimirești dacă activitatea sa s-ar fi desfășurat într-un cadru politic relativ normal, în care statul nu ar fi presat Biserica să ia atitudine împotriva pozițiilor teologice anticomuniste. De altfel, fenomenul Vladimirești, unul cu totul special în România anilor '40-'50, care depășea cadrele creștine ale Bisericii oficiale, ar fi avut poate o altă evoluție dacă Biserica avea libertatea să îl modereze și să se raporteze la el într-o manieră liberă. Astfel, slujind credința într-o perioadă dramatică în care statul comunist îngrădea libertatea Bisericii, Ioan Iovan a ajuns în mod inevitabil în conflict cu puterea politică și tocmai de aceea a avut de suferit începând cu anul 1955. Însă ceea ce face cu adevărat special cazul său este faptul că el a fost reprimat deopotrivă de autoritatea bisericească și de cea politică. Presiunile din partea autorității bisericești, venite la insistența puterii politice, au vizat modelul duhovnicesc al mănăstirii de la Vladimirești, ce avea în prim plan viziunile maicii Veronica și efervescența euharistică a preotului Ioan Iovan, model duhovnicesc care intra în contradicție cu viziunea teologică oficială a Bisericii Ortodoxe Române din acea perioadă.

Mai mult, părintele Ioan Iovan nu doar că a refuzat să se supună măsurilor Bisericii ce dorea diminuarea activității spirituale de la Vladimirești, ci a întocmit un memoriu în care face o critică teologică virulentă la adresa ierarhiei bisericești, pe care o acuza că a trădat credința și Biserica lui Hristos în schimbul colaborării cu regimul comunist.

Condamnat de Biserică cu cea mai aspră pedeapsă, respectiv caterisirea (excluderea din cler) în ianuarie 1955, la două luni distanță, în martie, părintele Ioan Iovan a fost arestat de către regimul comunist și condamnat la muncă silnică pe viață. Consecvent convingerilor sale, acesta a continuat și în detenție, și mai ales în timpul reeducării de la Aiud, să aibă o poziție intransigentă, refuzând orice compromis cu administrația închisorii și continuând să slujească și să fie un animator al vieții spirituale în mijlocul deținuților.

După eliberarea din detenție din anul 1964, odată cu amnistia generală a deținuților politici din România comunistă, părintele Ioan Iovan a avut un parcurs diferit față de majoritatea covârșitoare a clericilor foști deținuți politici, care au reușit să se reintegreze, nu fără greutate, în cler, proces monitorizat atent de Securitate și Departamentul Cultelor.

Ceea ce făcea cu totul diferit cazul Ioan Iovan era faptul că acesta fusese condamnat deopotrivă de autoritatea politică, cât și de cea bisericească. Astfel că preotul Ioan Iovan nu s-a bucurat de sprijinul Bisericii, precum a fost în cazul celorlalți clerici, foști deținuți politici, în procesul de ameliorare a relațiilor cu puterea politică, pas decisiv în procesul reintegrării în cler.

Mai mult, după eliberarea din detenție, preotul Ioan Iovan a rămas fidel propriului model spiritual, continuând să slujească în mod clandestin și să țină legătura cu fostele maici de la Vladimirești, excluse din monahism, pe care încerca să le îndrume spiritual. În același timp, a depus eforturi pentru reintegrarea în cler, depunând memorii și încercând să se împace cu ierarhii care deciseră caterisirea sa în urmă cu un deceniu. Însă tocmai faptul că a continuat să slujească clandestin și să mențină legătura cu fostele maici de la Vladimirești, motivele ce duseră la caterisirea sa, a îngreunat în mod firesc posibilitatea ridicării caterisirii și a reintegrării în cler, Biserica privindu-l cu suspiciune. De altfel, patriarhul Iustinian, care a apreciat poziția de rezistență în detenție a preotului Ioan Iovan, și-ar fi dorit, poate, să-l mențină într-o „carantină bisericească”, respectiv pentru o perioadă de timp de câțiva ani acesta să dovedească că a înțeles motivele care au dus la caterisire, iar apoi, în felul acesta, să-l poată reprimi în cler.

Însă lucrurile au evoluat diferit, Securitatea urmărindu-l îndeaproape pe părintele Ioan Iovan și reprimându-l pentru activitatea sa

spirituală. Astfel, acesta a fost arestat în două rânduri, în 1966 și în 1970, în urma unor flagrante desfășurate de Securitate, în care a fost surprins slujind clandestin în mijlocul unor credincioși. După un deceniu dramatic, între anii 1964 și 1974, în care cazul părintelui Ioan Iovan părea de nerezolvat, situația se schimbă deopotrivă pentru că părintele începe să înțeleagă faptul că reabilitarea sa poate veni doar dacă răspunde pozitiv la așteptările Bisericii (de a renunța la slujirea clandestină și de a reduce legăturile cu fostele maici de la Vladimirești) și, în același timp, Securitatea își ameliorează viziunea asupra lui, realizând că acesta nu mai reprezintă un pericol politic. Mai mult, un rol decisiv l-a avut o figură apropiată părintelui, Maria Chichernea, care îl îndrumă în procesul integrării în cler, proces ce se materializează în anul 1979, când sinodul Bisericii ridică caterisirea părintelui Ioan Iovan, acesta fiind trimis să slujească, până la căderea comunismului, la Mănăstirea Plumbuita din București.

Pe scurt, cazul părintelui Ioan Iovan vorbește despre destinul dramatic al unui slujitor devotat al credinței, care, într-un regim totalitar, ajunge în conflict deopotrivă cu puterea politică și cu autoritatea bisericească. De asemenea, parcursul său biografic ilustrează și dinamismul relațiilor dintre statul comunist și Biserica Ortodoxă, ce evoluează de la confruntare și represiune directă în anii '50, la compromis și supraveghere în anii '60-'70, recalibrare a raporturilor care a făcut posibilă reintegrarea în cler a preotului Ioan Iovan.